

ГРОМАДСЬКА
РАДА ПРИ
МЗС УКРАЇНИ

Razumkov
centre

Hanns
Seidel
Stiftung

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Експертні оцінки характеру і впливу
деяких зовнішніх факторів

Листопад 2025

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

(Експертні оцінки характеру і впливу деяких зовнішніх факторів)

Це дослідження характеру і специфіки впливу окремих зовнішніх факторів на зовнішньо-політичне становище нашої країни підготовлено членами Громадської ради при МЗС України за участю Центру Разумкова, Фонду «Відкрита політика», Всеукраїнської громадської ліги Україна-НАТО. Дослідження проведене в рамках проєкту, що здійснюється за підтримки Фонду Ганса Зайделя. Реалізуючи цей проєкт, Громадська рада провела серію експертних опитувань, презентувала на публічних заходах низку експертних досліджень, присвячених проблемам і особливостям української дипломатії в умовах війни, зовнішнім впливам і викликами, стану і перспективам європейської інтеграції тощо.

Дослідження, результати якого представлені нижче, сфокусоване на окремих зовнішніх процесах і тенденціях, які впливають на позиції України на світовій арені, систему відносин з державами-партнерами, її імідж тощо. Зокрема, важливими в цьому контексті є розвиток ситуації на теренах ЄС, американський фактор, а також партнерство з НАТО.

Українська зовнішня політика здійснюється під час широкомасштабної російської інтервенції, в складних умовах, коли країна зазнає величезних людських та фінансово-економічних втрат. Триває політика геноциду проти української нації, її фізичного знищення. Країна-агресор щоденними масованими повітряними атаками руйнує житлову, комунальну, енергетичну інфраструктуру України, медичні та освітні заклади.

В попередніх дослідженнях відзначалося, що характер і зміст політики Києва на світовій арені обумовлені тим, що національна дипломатія тривалий час функціонує в умовах воєнного стану, у режимі переведення владних інституцій на воєнні рейки і централізації системи управління. При цьому дипломатичний корпус зосереджений на консолідації зовнішньої політичної підтримки і воєнної, фінансово-економічної допомоги для опору державі-агресору. Воєнна дипломатія, з одного боку, набула нової якості і активності — ідеться про продуктивне просування національних інтересів на міжнародних майданчиках, розвиток співробітництва з країнами-партнерами, зміцнення

політико-дипломатичної присутності в різних регіонах світу.

Але, з іншого боку, на порядку денному численні виклики та загрози, несприятливі тенденції та явища регіонального та глобального характеру, насамперед, пов'язані з російською інтервенцією. На жаль, мирний переговорний процес на фоні швидкоплинних змін геополітичного ландшафту має суперечливий і непередбачуваний характер, містить як шанси, так і загрози для України.

Говорячи про різноспрямовані впливи, слід підкреслити важливість внутрішніх чинників. Зокрема, ідеться про забезпечення дієвих проєвропейських реформ, соціально-економічну стабільність і обороноздатність, зміцнення національної єдності і консолідації у протистоянні агресору тощо. Ця проблематика заслуговує окремого дослідження.

Це дослідження не претендує на повний і вичерпний аналіз впливу усіх факторів і тенденцій глобального та регіонального характеру. У представленому матеріалі окреслюються деякі ключові вектори

Матеріал підготовлений в рамках проєкту «Експертно-аналітична підтримка МЗС України і розвиток публічної дипломатії в контексті європейської інтеграції – фаза 2», який здійснюється за підтримки Представництва Фонду Г. Зайделя. Автори дослідження – члени Громадської Ради при МЗС України: **М. Пашков** – співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова; **І. Жданов** – керівник Фонду «Відкрита політика», експерт молоді і спорту України (2014-2019 рр.); **С. Джердж** – голова Громадської Ради при МЗС України, керівник Всеукраїнської громадської ліги Україна-НАТО.

зовнішньополітичних впливів, які мають важливе значення для України. Зокрема, ідеться про суперечливі трансформації геополітичної кон'юнктури, глобальні і регіональні процеси, а також стан партнерства України з ЄС, США і НАТО.

Водночас, геополітична ситуація швидко змінюється, набуває нових рис і особливостей. Події на світовій арені мають динамічний характер, виникають нові обставини і тенденції, які містять як виклики, так і шанси, потребують від Києва відповідної реакції і заходів.

I. ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ: ТУРБУЛЕНТНІ ЗМІНИ І ВИКЛИКИ

Серед геополітичних процесів, що впливають на позиції України на світовій арені, слід відзначити **поляризацію світової спільноти**, поглиблення глобального розмежування — ідеологічного, політичного, економічного між демократичним світом (ЄС, НАТО) і табором країн, де домінують авторитарні/тоталітарні тенденції, культ особи, нехтування правами людини, міжнародними нормами тощо (росія, Китай, КНДР, Білорусь, Іран).

Між цими світовими центрами триває відкрита і латентна боротьба за вплив у різних регіонах світу, яка все більш помітно проявляється в різних сферах політики і економіки. Ареную такого протистояння дедалі

більше стають країни Південно-Східної та Центральної Азії, Близького Сходу, Африки, Латинської Америки тощо.

Водночас, новий американоцентричний курс Д. Трампа, жорсткий тарифний «пресинг», з одного боку, ускладнив відносини з рядом західних країн-партнерів, з іншого — спричинив турбулентний вплив на світову систему торгівлі, інспірував фінансово-економічну нестабільність в різних регіонах світу. Своєю чергою, геополітичне протистояння Вашингтона та Пекіна (попри певні позитивні тенденції останнього часу) має масштабний конфліктний потенціал з огляду на претензії керівництва КНР на світове лідерство, активну милітаризацію Китаю та зміцнення військової присутності у Тайванській протоці. Водночас, слід додати, що Саміт ЄС-Китай (24 липня 2025 р.) засвідчив глибокі розбіжності і проблемність між Євросоюзом і КНР.

Загалом поляризація світової спільноти поступово набирає обертів і перетворюється на провідний геополітичний тренд. В цьому контексті слід відзначити помітні тенденції: з одного боку, спостерігається посилення військово-політичного партнерства і зміцнення договірно-правових засад інтеграції альянсу авторитарних держав, а з іншого — зростають проблеми та суперечності серед колективного Заходу, що робить його вразливим і послабленим.

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ АЛЯНСУ АВТОРИТАРНИХ ДЕРЖАВ У 2025 р.

- ✓ В січні 2025 р. під час візиту Президента Ірану М. Пезешкіана до Москви було укладено «Угоду про всеосяжне стратегічне партнерство», яка передбачає розвиток співробітництва у військовій, економічній, енергетичній, торговельній сферах (аналогічний документ росія підписала з КНДР влітку 2024 р.).
- ✓ Протягом 2025 р. спостерігалася **активізація військово-політичного партнерства рф-КНДР**. Росія налагоджує в КНДР виробництво безпілотників і навчання північнокорейських операторів. Воєнний контингент КНДР задіяний у війні проти України.
- ✓ 8 травня лідери росії та Китаю **підписали угоду** про подальше поглиблення всеосяжного стратегічного партнерства між двома країнами. Сі Цзіньпін заявив, що росія та Китай «справжні сталеві друзі».
- ✓ Саміт БРІКС (Бразилія, 6 липня) став черговою спробою інтеграції «незахідних» країн в якості протизваги колективного Заходу. **Підсумкова декларація** саміту містить псевдоміротворчі гасла, антиамериканські тези і проросійські наративи.
- ✓ В серпні відбувся візит Президента Ірану до Білорусі, в рамках якого обговорювалося поглиблення співробітництва між країнами в різних сферах, у т. ч. військовій.
- ✓ Саміт ШОС (Тяньцзінь 31 серпня – 1 вересня) ухвалив **Тяньцзиньську декларацію**, де загалом не згадується війна в Україні. Під час заходу Сі Цзіньпін висунув «ініціативу з глобального управління». На полях саміту лідери КНР і росії підписали понад 20 угод про співпрацю в енергетиці, сфері штучного інтелекту та інших галузях.
- ✓ В серпні-вересні відбулись російсько-китайські військово-морські навчання в Японському морі та Тихому океані. У вересні відбулись російсько-білоруські військові навчання «Захід-2025».
- ✓ 3 вересня воєнний парад в Пекіні відвідали керівники, росії, КНДР, Білорусі, Ірану, Пакистану, інших країн Глобального Півдня. Наймасштабніший в історії Китаю воєнний парад спостерігачі оцінили як заявку на глобальне лідерство і сигнал США.
- ✓ 11 жовтня **воєнний парад в Пхеньяні** відвідали високопоставлені чиновники з КНР, рф і В'єтнаму. Північна Корея продемонструвала нову міжконтинентальну балістичну **ракету Hwasong-20**, як «найпотужнішу систему ядерної стратегічної зброї».

На фоні консолідації автократичних режимів викликають занепокоєння певні тенденції дезінтеграції та послаблення колективного Заходу. По-перше, бізнес-дипломатія Вашингтона змінила принципи та засади партнерства з країнами-союзниками, посилила невизначеність і конфліктність на двосторонньому рівні. По-друге, спостерігається як небезпека ерозії євроатлантичної політико-ідеологічної єдності та солідарності в рамках НАТО, так і ескалація фінансово-економічної конфліктності, зокрема, між Вашингтоном і Брюсселем. По-третє, в рамках комерціалізації зовнішньої політики Вашингтон зупинив програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), згорнув американську силу та «м'яку» присутність в різних регіонах світу, обмежив важливі важелі інформаційного впливу у світі (про це – нижче).

Загалом, є підстави стверджувати, що ескалація конфронтації на рівні «демократія-авторитаризм» визначатиме особливості та динаміку світових тенденцій у ближчій перспективі.

Девальвація авторитету і впливу міжнародних безпекових інституцій. Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, виявила нездатність глобальних і регіональних організацій безпеки рішуче і ефективно відреагувати на агресію путінського режиму, припинити злочини російських окупантів. Росія, використовуючи право вето, заблокувала діяльність Ради Безпеки ООН на українському напрямі, перетворила РБ ООН на трибуну для ретрансляції брехливих російських наративів, спекуляцій і безрезультатних дискусій. Слід зазначити, що ряд резолюцій ГА ООН на підтримку України хоча і мають важливе міжнародно-правове значення, але не обов'язкові для виконання. Водночас, гуманітарні місії ООН і Міжнародного Червоного Хреста не мають доступу до окупованих територій.

Своєю чергою, чисельні ініціативи і пропозиції країн-членів ООН щодо реформування РБ не були реалізовані. У цьому контексті ювілейна 80-та сесія Генеральної Асамблеї ООН, попри високий рівень представництва, не стала ані «проривом» у оптимізації діяльності головної міжнародної інституції, ані ефективним кроком до припинення війни в Україні.

Нині ООН перебуває у фінансовій кризі через різке обмеження дотацій з боку США на гуманітарні програми, миротворчі операції та бюджетні потреби ООН тощо. Ряд інституцій ООН (гуманітарне управління, ЮНІСЕФ, міграційне агентство) були змушені скоротити персонал. Загалом заплановано скорочення близько 3 тис. співробітників. З іншого боку, у робочій доповіді ООН (липень 2025 р.) ідеться про надмірну бюрократизацію ООН і збільшення кількості документів. Зокрема, у 2024 р. в системі ООН відбулось 27 тис. засідань з участю 240 різних інституцій, а секретаріат ООН підготував максимальну кількість доповідей – 1100.

Попри проукраїнську позицію «трійки» ОБСЄ (Фінляндія, Мальта, Швейцарія) і загалом Ради Міністрів закордонних справ (РМЗС), діяльність ОБСЄ із зупинення війни на континенті обмежена рядом чинників. По-перше, ідеться про принцип консенсусу, який по суті зводить нанівець миротворчі зусилля більшості країн-учасниць. По-друге, попри те, що російська делегація припинила участь у ПА ОБСЄ, країна-агресор гальмує роботу інших інституційних структур, зокрема секретаріату і Ради Міністрів. Тривалий час Москва блокує зведений бюджет ОБСЄ. Загалом РФ використовує членство в ОБСЄ для здійснення інформаційних провокацій, виправдання агресії, руйнування цієї організації зсередини. Достатньо згадати про скандальну участь очільника російського МЗС Лаврова на засіданні Ради Міністрів ОБСЄ (Мальта) у грудні 2024 р. По-третє, ОБСЄ має досить обмежені ресурси і набір інструментів впливу. **За словами** постійного представника України при міжнародних організаціях у Відні Ю. Вітренко: «з огляду на об'єктивно обмежені ресурси організації, роль ОБСЄ не може бути лідерською або вирішальною у мирних процесах. Натомість вона може виконувати допоміжну функцію у тих сферах, де має відповідні компетенції та інструменти. Це передусім моніторинг» (в цьому контексті доцільно згадати про неоднозначний досвід спостережної місії ОБСЄ під час агресії Росії на Донбасі, починаючи з 2014 р.).

Говорячи в більш широкому контексті про ефективність провідних міжнародних організацій в цілому, слід констатувати, що в умовах тривалої російської агресії, ескалації криз в різних регіонах, зростаючого протистояння

демократичного світу й авторитарних країн, виявився неефективним механізм консенсусу (право «вето») під час ухвалення важливих рішень. Отже, цей механізм девальвує та паралізує діяльність міжнародних інституцій, причому не лише РБ ООН і ОБСЄ. Це, на жаль, стосується ЄС і НАТО.

Конфлікти в різних регіонах світу.

На світовій арені протягом 2025 р. тривало ускладнення безпекової ситуації в різних регіонах. За даними норвезького інституту досліджень світу (PRIO), за останні роки невпинно зросло число воєн і конфліктів (у 2024 р. – 61 конфлікт у 36 країнах), продовжується небезпечна ескалація насильства. Водночас, слід зазначити, що на фоні тривалої широкомасштабної війни в Україні, яка має геополітичний вимір і глобальний вплив у світі, останнім часом спостерігаються певні зворотні тенденції припинення/локалізації деяких конфліктних ситуацій. Зокрема, в жовтні США та представники Єгипту, Катару і Туреччини підписали документ щодо припинення війни у Секторі Гази між Ізраїлем і угрупованням ХАМАС. Також завдяки зусиллям Туреччини і Катару, Пакистан і Афганістан домовилися про тимчасове припинення вогню і створення умов для стабільного миру. Своєю чергою, 26 жовтня під час саміту країн Південно-Східної Азії, за посередництва США глави урядів Камбоджі та Таїланду підписали мирну угоду.

На жаль, цей позитивний перелік не охоплює всі конфліктні ситуації в світі, які мають різний масштаб та інтенсивність. При цьому слід зазначити, що припинення конфлікту не означає його ліквідації – проблема може трансформуватися у латентну форму. Можна припустити, що саме така ситуація нині спостерігається на Близькому Сході. Своєю чергою, небезпечний конфліктний потенціал містять процеси, що тривають у балканському регіоні. Також потенційним викликом регіональної та глобальної стабільності слід вважати ситуацію довкола Тайваню.

Регіональні конфлікти мають різноспрямовані результати і наслідки. Але загалом вони зосереджують на собі увагу, політико-дипломатичні зусилля і воєнні ресурси країн-союзників України. При цьому, ці регіональні сполохи насильства на певний час відсувають на другий план у світовому порядку денному тему війни в Україні. В цьому контексті небезпечний потенціал містить новий

виток ескалації російської гібридної експансії в Європі.

Ескалація російської гібридної агресії на європейському континенті. У вересні 2025 р. розпочалася нова фаза гібридної російської агресії на європейському континенті. Росія здійснила серію силових провокацій проти країн НАТО. Зокрема, 10 вересня близько 19 дронів росії перетнули польський кордон з боку Білорусі та України, згодом російські винищувачі порушили повітряний простір Естонії, відбулись повітряні провокації щодо Румунії, Норвегії, Німеччини, Франції, інших країн ЄС. Вторгнення БЛЛА і масовані кібератаки призвели до закриття ряду європейських аеропортів. Слід згадати про чисельні порушення повітряного простору Литви з боку Білорусі, що призвело до припинення роботи аеропорту Вільнюса і закриття кордону з Білоруссю.

Загалом складовими масштабної гібридної експансії росії на теренах Європи є: а) шпигунська, диверсійно-підривна діяльність, зокрема, диверсії на воєнних об'єктах, об'єктах інфраструктури; б) інспірування провокацій на кордонах ЄС; в) втручання у внутрішньополітичні процеси (у т. ч. вибори); г) масовані кібератаки та інформаційні кампанії для дезорієнтації громадської думки, дискредитації інституцій ЄС, поглиблення розбіжностей між європейськими державами; д) експорт корупції та підкуп політиків; е) ініціювання міграційних криз; ж) підтримка праворадикальних, націоналістичних рухів тощо. Отже, тоталітарна російська імперія використовує проти європейських країн весь наявний арсенал гібридного впливу.

Реакція з боку НАТО і європейських країн мала переважно політико-дипломатичний характер. 9 жовтня Європарламент ухвалив резолюцію, в якій закликав держави-члени ЄС збивати повітряні цілі, які незаконно порушують їхні кордони. Загалом слід зазначити, що активне «тестування» країною-агресором рівня обороноздатності Європи виявило досить стриману і обережну реакцію європейських лідерів. Це лише заохочує рф до подальшої гібридної агресії.

Політичні процеси в Європі: активізація правих сил. Оцінюючи ситуацію на теренах ЄС, серед різноспрямованих подій і процесів слід відзначити насамперед загальну

тенденцію помітного «поправління» електорату і посилення позицій популістських і ультраправих політичних сил. Пояснюється це сукупністю внутрішніх і зовнішніх факторів. Зокрема, ідеться про острахи ескалації конфлікту з агресивною російською імперією, ускладнення соціально-економічної ситуації, міграційне навантаження, «втому» від війни в Україні, зростання недовіри до традиційних демократичних інститутів тощо. Деструктивні настрої в європейському соціумі підсилює і масштабує російська

гібридна інтервенція. Водночас, на позиціях європейського політикуму і громадян не може не позначатися вплив політики керівництва США. Ідеться про суто комерційний підхід до зовнішніх партнерів, консерватизм, дистанціювання від демократичних норм, автократизм у внутрішній політиці тощо.

Загалом тенденції «поправління» на теренах Європи чітко віддзеркалюються у виборчих кампаніях 2025 р.

ТЕНДЕНЦІЇ АКТИВІЗАЦІЇ ПРАВИХ СИЛ В ХОДІ ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ В ЄВРОПІ (2025 р.)

Німеччина	Попри перемогу в лютому 2025 р. на дострокових парламентських виборах в Німеччині блоку ХДС/ХСС (28,5%), ультраправа «Альтернатива для Німеччини» посіла друге місце, отримавши 20,8% голосів виборців. Згодом, популярність АдН (26%) зрівнялася з ХДС/ХСС (25%).
Велика Британія	На травневих місцевих виборах у Великій Британії перемогла правопопулістська партія Reform UK на чолі з одіозним політиком Н. Фараджем.
Румунія	Гостро конфронтаційний і скандальний характер мали президентські вибори в Румунії, на яких прозахідний кандидат мер Бухареста Н. Дан з результатом 53,6% переміг ультраправого проросійського політика Д. Сіміона (46,4%). Станом на вересень , в Румунії ультраправий «Альянс за об'єднання румунів» підтримують найбільша кількість виборців – 41%.
Португалія	В Португалії на дострокових парламентських виборах в травні 2025 р. ультраправа партія «Чега» вперше перемогла лівоцентристських соціалістів.
Польща	В Польщі у другому турі президентських виборів з мінімальним відривом (50,9% - 49,1%) переміг представник консервативних сил, директор інституту національної пам'яті К. Навроцький.
Чехія	В жовтні на парламентських виборах в Чехії перемогла правопопулістська партія А. Бабіша ANO (34,5% голосів), яка створює коаліцію з ультраправою партією SPD (Свобода і пряма демократія). Лідера SPD обрано спікером парламенту.
Нідерланди	На дострокових парламентських виборах у Нідерландах ліберальна центристська партія «Демократія 66» (D66) і ультраправа Партія свободи (PVV) Г. Вільдерса отримали майже однакові результати, здобувши по 26 місць в парламенті.

Загалом, зміцнення політичних позицій, або прихід до влади популістських, право-консервативних сил тією чи іншою мірою впливає на позиції країни, позначається, з одного боку, на рівні підтримки зовнішньої політики ЄС в цілому, а з іншого – на позиціюванні щодо війни в Україні, політичній і воєнно-фінансовій допомозі Києву, стані двосторонніх відносин тощо. Наприклад, з обранням нового складу чеського парламенту поставлена під сумнів чеська ініціатива щодо поставок до України снарядів. Зі вступом на посаду Президента Польщі К. Навроцького (серпень 2025 р.) виникла тривала пауза у контактах з Україною на вищому рівні.

До переліку зовнішніх факторів у жовтні 2025 р. додалася **загроза нового витку гонки озброєнь (у т. ч. ядерних)**. *Перше*. росія провела **випробування нових типів озброєнь** з ядерним обладнанням – крилатої ракети «Буревісник» та підводного апарату

«Посейдон». На засіданні ради безпеки рф міністр оборони білоусов запропонував розпочати підготовку до відновлення ядерних випробувань. *Друге*. 30 жовтня Президент США **заявив**, що він доручив Пентагону «розпочати випробування ядерної зброї США». Згодом США провели випробування нової міжконтинентальної балістичної ракети Minuteman III. *Третє*. В Білорусі заплановане розміщення балістичних ракет середньої дальності «Орешнік», які країна-агресор планує запустити у серійне виробництво. *Четверте*. КНДР продемонструвала нову міжконтинентальну балістичну ракету. Своєю чергою, Іран за допомогою Китаю активізував програму з розробки балістичних ракет середньої дальності.

Отже, поступово матеріалізуються небезпечні тенденції посилення милітаризації світових гравців, зростання і модернізація арсеналів зброї масового знищення, зокрема, ядерного.

Очевидно, що цим переліком не вичерпуються зовнішні фактори, що впливають на Україну, її зовнішньополітичне становище в цілому. До цих чинників можна додати, зокрема, несприятливу світову політико-економічну кон'юнктуру, недружню політику керівництва окремих країн ЄС, дистанціювання деяких держав від війни в Україні тощо. **На цьому тлі особливого значення набувають фактори зовнішнього впливу з боку ЄС, США і НАТО.**

II. ЄВРОСОЮЗ В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ІНТЕР'ЄРІ

Позиціювання ЄС на світовій арені. Масштабні геополітичні трансформації, зокрема російська інтервенція в Європі, переорієнтація зовнішньої політики США, швидка поляризація світової спільноти, змусили ЄС **переглянути стратегічні пріоритети**, запустити масштабні реформи в різних сферах – від безпеки до інформаційної політики.

Європейський істеблшмент усвідомив і відреагував на низку безпекових загроз і викликів, насамперед, пов'язаних з війною в Україні. Протягом 2025 р. ЄС здійснив ряд стратегічно важливих кроків: а) ухвалені нова оборонна стратегія – «Біла книга з питань європейської оборони – Готовність 2030» та масштабний п'ятиетапний План **Rearm Europe**; б) здійснені значні інвестиції в Європейський оборонний фонд; в) анонсована концепція «Стратегії готовності» для цивільного населення (реагування на кризові ситуації); в) запроваджені нові механізми інвестування фінансів в оборонну промисловість країн-членів; г) оприлюднена нова Чорноморська стратегія з метою посилення безпеки і стабільності в регіоні; д) підготовлена нова оборонна програма ЄС **«Дорожня карта оборонної готовності 2030»**, яка містить чотири **«флагмани боєготовності»**: протидія безпілотникам, варта східного флангу, повітряний щит і космічний щит. Документ також містить стратегічно важливу тезу про те, що Україна є невід'ємною частиною європейської системи безпеки й оборони; д) заплановано створення **Центру демократичної стійкості ЄС** для боротьби з дезінформаційними атаками росії та інших авторитарних режимів.

Однак, створення європейської автономної системи безпеки обмежується рядом проблемних чинників. З одного боку, згадані безпекові програми ускладнені бюрократичними процедурами і розраховані на

середньострокову перспективу, а ескалація воєнної та гібридної російської інтервенції на континенті триває зараз. При цьому Європа залишається критично залежною від поставок окремих видів американської воєнної допомоги. Саме ця залежність обумовлює вимушену орієнтацію європейських лідерів на позицію Вашингтона з ряду стратегічних питань, у т. ч. щодо переговорного процесу з припинення війни в Україні. З іншого боку, дискусії в рамках «коаліції рішучих» засвідчили проблемність створення і розгортання навіть невеликого спільного воєнного контингенту.

Але так чи інакше на порядку денному ЄС – технологічне оновлення і зміцнення системи оборонних індустрій, консолідація у самостійному протистоянні російській інтервенції (слід додати, що Гаазький саміт НАТО загалом не додав лідерам країн ЄС відчуття стабільності і впевненості).

У щорічному зверненні Голови Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн (вересень 2025 р.) окреслюється комплекс політичних, безпекових, соціально-економічних реформ, покликаних забезпечити ЄС конкурентоздатність і автономну самостійність на світовій арені.

Своєю чергою, нові світові реалії покладають на Євросоюз стратегічно важливу цивілізаційну місію. З огляду на відмову США від захисту демократії у світі, **нині ЄС є головним і єдиним світовим центром підтримки та просування демократії, свободи, справедливості, захисту прав людини, тобто базових цивілізаційних цінностей.**

Внутрішні виклики і проблеми євро-спільноти. Значною мірою «кейс внутрішніх проблем» Євросоюзу обумовлений насамперед російською експансією на європейському континенті, економічними труднощами, соціальним розшаруванням, комплексом внутрішніх етнічно-демографічних факторів, а також міграційним навантаженням, у т. ч. через масштабний приплив біженців з України (понад 4 млн отримали статус тимчасового захисту). Поступове накопичення «ресурсної втоми» в економіці ЄС від тривалої війни і посилення в соціумі критичного ставлення до біженців провокує сплеск популізму, політичну турбулентність, підживлює євроскептичні, ксенофобські настрої та формує суспільний запит на «сильну владу». Це одна з причин окресленої вище тенденції зростання популярності ультраправих і популістських сил на теренах ЄС. Варто

згадати, що в жовтні 2025 р. ультраправі сили в Європарламенті (група «Патріоти для Європи») здійснили чергову атаку на Єврокомісію, висунувши їй вотум недовіри. Однак, цю ініціативу підтримали лише 133 депутати. Слід додати, що загальний тренд «поправління» європейського політикуму також обумовлений зовнішніми чинниками, зокрема підтримкою США правих сил в Європі, у т. ч. одіозного В. Орбана.

Своєю чергою, проблемним для ЄС є балканський регіон, у т. ч. з огляду на внутрішньополітичну конфліктність, складність євроінтеграційних процесів в Боснії та Герцеговині, Північній Македонії, Сербії тощо. Балкани знаходяться у фокусі гібридної агресії росії, яка намагається культивувати проросійські настрої, підвищувати політичне протистояння, провокувати міжетнічні конфлікти та підтримувати сепаратистські настрої.

Також внутрішньої хронічною проблемою ЄС є консенсусний механізм ухвалення рішень. Це гальмує спільну зовнішню політику, послаблює і паралізує діяльність Євросоюзу, робить його вразливим у протистоянні з авторитарними режимами. Різні очільники ЄС регулярно закликали до вирішення проблеми консенсусу. Ця тема стала традиційною у [щорічних промовах](#) Президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн. Питання зміни консенсусу на кваліфіковану більшість перебуває на порядку денному ЄС, але, на жаль, без результатів.

Київ-Брюссель: здобутки і проблеми партнерства. З початку російської інтервенції ЄС активно і рішуче виступив на підтримку України. Євросоюз, демонструючи солідарність з Києвом, здійснює широкомасштабну воєнно-політичну, фінансово-економічну, гуманітарну підтримку Україні, просуває на міжнародних майданчиках проукраїнські ініціативи і рішення, сприяє та ініціює проведення внутрішніх реформ тощо. ЄС надав притулок мільйонам українських біженців. У 2025 р. офіційний Брюссель [виділив до бюджету України](#) €20,5 млрд, а з початку широкомасштабної російської агресії ЄС та його держави-члени надали €177,5 млрд на підтримку України. У документі, ухваленому на жовтневому засіданні Європейської ради [наголошується](#), що «Європейська Рада зобов'язується вирішити нагальні фінансові потреби України на 2026-2027 рр., зокрема для її військових та оборонних зусиль». Водночас,

залишається відкритим питання щодо запровадження розробленого Єврокомісією механізму «репараційного кредиту» для України за рахунок заморожених активів країни-агресора.

Нині євроінтеграційний процес триває за різними напрямками. Фактично завершено важливий процес скринінгу українського законодавства на відповідність європейському. Україна виконала «домашнє завдання» для відкриття переговорів про вступ, принаймні, в рамках трьох кластерів. Позитивним кроком слід вважати рішення ЄС і України щодо пролонгації дії чинної угоди про лібералізацію автомобільних перевезень, тобто «транспортного безвізу». Водночас, в жовтні 2025 р. набула чинності нова торговельна угода Україна-ЄС, яка загалом забезпечує певний потенціал безмитного експорту українських товарів, але, порівняно з попередніми автономними торговельними заходами, суттєво змінює тарифні квоти щодо українського експорту. Зокрема, обмежується експорт ряду чутливої для України агропродукції (в Польщі і Угорщині тривалий час діє ембарго на експорт зерна з України).

Попри загалом консолідовану політику ЄС на українському напрямі двосторонні відносини Києва з країнами-членами Євросоюзу мають свою специфіку та особливості. На жаль, наявними є різнорівневі фактори проблемності у відносинах насамперед з сусідніми східноєвропейськими країнами. Зокрема, критично ускладнені відносини з Угорщиною внаслідок запровадження режимом В. Орбана масованої антиукраїнської кампанії, основаної на фейках, брехні і спотвореній інформації про Україну. Проблемним є діалог з керівництвом Словаччини, яке з огляду на помітні проросійські настрої в суспільстві, відмовляється від воєнної допомоги Києву і посідає загалом відсторонену позицію щодо війни в Україні. З приходом на президентський пост в Польщі правого політика К. Навроцького ускладнились відносини Варшави з Києвом. Польський Президент виступив з серією [критичних заяв](#) щодо України, пролобіював обмеження допомоги українським біженцям, просував контрпродуктивну ініціативу запровадження кримінальної відповідальності за «ідеологію бандеризму». Як вже згадувалося вище, на фоні зростання антиукраїнських настроїв в Польщі триває довга «пауза» у контактах на вищому рівні. Також додає невизначеності і проблемності у діалозі Києва та Праги нещодавня

перемога на виборах в Чехії популістських сил.

Загалом проблемність відносин України з деякими східноєвропейськими державами обумовлена багатьма факторами, у т. ч. зміцненням в цих країнах впливу правих сил, острахом розповсюдження війни на їхню територію. Водночас, ці країни вбачають в українській євроінтеграції серйозну конкуренцію і загрозу їх позиціям на європейських ринках (насамперед в аграрному секторі).

З іншого боку, додають проблемності у відносинах Києва та Брюсселя деякі внутрішньо українські події. Нещодавні спроби влади обмежити повноваження і взяти під контроль антикорупційні структури НАБУ і САП викликали гучний негативний резонанс, який згодом вдалося мінімізувати через швидке виправлення ситуації. В листопаді виник гучний корупційний скандал довкола викриття злочинної схеми в «Енергоатомі». Такі події навряд чи позитивно позначаються на атмосфері діалогу України з ЄС.

Своєю чергою, перспективи відкриття переговорів про вступ України до ЄС залишаються невизначеними внаслідок «вето» Угорщини. Єврокомісія у щорічному звіті з розширення (4 листопада 2025 р.) надала **достатньо високі оцінки** темпам євроінтеграції України по більшості переговорних розділів, констатувала готовність до відкриття 1, 2 і 6 кластерів. Однак, започаткуванню переговорів заважає відверто антиукраїнська політика політичного режиму В. Орбана, який використовує ворожу до Києва риторику як базову складову пропагандистської кампанії з прицілом на парламентські вибори у квітні наступного року. Фактично склалася патова ситуація, і у неофіційному режимі керівництво ЄС підготувало варіанти «технічного» запуску переговорного процесу. Але внаслідок внутрішніх суперечностей на неформальному саміті ЄС (1 жовтня) і засіданні Європейської Ради (23 жовтня) ця проблема не була вирішена. Нині на порядку денному **план «Frontloading»**, який передбачає, за ініціативи Єврокомісії та згоди ключових держав-членів, запровадження неформальних вступних переговорів без офіційного відкриття кластера. Очевидно, що це вимушений компроміс, щоб не втрачати час в очікуванні можливих змін влади в Угорщині у квітні 2026 р.

Процес євроінтеграції містить проблемами і складнощі. Але партнерство з ЄС,

приєднання до євроспільноти у спільному протистоянні російській агресії, з огляду на невизначену позицію США, набуває особливої ваги і значення, є стратегічним пріоритетом національної дипломатії.

III. АМЕРИКАНСЬКИЙ ФАКТОР: СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ

Вплив внутрішньополітичної ситуації на зовнішню політику Вашингтона. Зовнішня політика США є продовженням політики внутрішньої, якій нині притаманне гостре політичне протистояння між представниками консервативної політичної течії (Президент США Д. Трамп, MAGA, значна частина Республіканської партії) та ліберальної ідеології (Демократична партія). Внаслідок цього внутрішня ситуація в США характеризується значним рівнем нестабільності, загостреннями політичного протистояння між пропрезидентськими силами та значною частиною суспільства, республіканцями та демократами, лібералами та консерваторами, рейганістами та магівцями.

Контраверсійні дії американського Президента щодо скорочення кількості державних службовців, проведення жорсткої міграційної політики, введення військ Національної гвардії на території окремих штатів призвели до посилення протистояння між американцями різних політичних поглядів. На тлі вбивства у вересні 2025 р. відомого активіста MAGA Ч. Кірка окремі експерти відкрито заговорили про можливість громадянської війни у США.

Політична конфронтація призвела також до того, що Конгрес США вчасно не зміг ухвалити фінансування державних установ. Федеральний уряд тимчасово призупинив роботу (шатдаун) з 1 жовтня по 13 листопада 2025 р. Це був **рекордний** шатдаун в сучасній історії Америки.

18 жовтня 2025 р. по всій території США пройшла **друга хвиля масових акцій протесту** під гаслом «No Kings» («Ні королям»), спрямованих проти політичного курсу чинного Президента. За інформацією організаторів, у 2 700 акціях протесту, які відбулися у всіх штатах, взяли участь від 4 до 6 млн людей.

На цьому тлі у жовтні 2025 р., за даними опитування **Reuters**, рейтинг схвалення дій Д. Трампа становив 42%, що є досить низьким показником за всю історію досліджень. Д. Трамп зберігав високу підтримку

серед республіканців (90%), хоча загальний рейтинг його схвалення нижче, ніж у січні 2025 р. — 47%. Водночас, сигналом певного незадоволення нинішньою політикою Д. Трампа слід вважати й те, що в листопаді на виборах мера Нью-Йорка **переміг демократ З. Мамдані**, і паралельно на виборах губернаторів штатів Вірджинія і Нью-Джерсі також перемогли представники демократів.

Очевидно, така внутрішньополітична ситуація не може не позначатися на зовнішньополітичному курсі США. Внутрішня нестабільність провокує нестабільність у здійсненні політики зовнішньої. Такі тенденції також підсилювалися внаслідок внутрішньопартійної боротьби за вплив на Президента Д. Трампа між класичними рейганістами та представниками MAGA - ізоляціоністами.

Специфіка та особливості нової американської політики на світовій арені.

В умовах формування нового світового порядку, виникнення глобальних загроз і викликів Президент США та його команда намагалися сформувавши свою стратегію нової зовнішньої політики, яка радикально відрізняється від політики їх попередників.

В узагальненому вигляді нова зовнішня політика США **характеризується рядом особливостей:**

- ✓ американоцентризм та комерціалізація зовнішньої політики США;
- ✓ вплив двох груп — ізоляціоністів та рейганістів — на формування позицій США на світовій арені;
- ✓ **непослідовність і непередбачуваність сучасної зовнішньої політики США**, яка має персоніфікований характер.

Зазначені фактори зумовили зміну попереднього ліберального курсу, зорієнтованого на підтримку демократичних цінностей у світі, на жорстко прагматичне, агресивне просування американських національних інтересів, як їх розуміє нинішнє керівництво США. Це, своєю чергою, призвело до наступних наслідків.

По-перше, запровадження для 185 країн з квітня 2025 р. нових торговельних тарифів (т. зв. «тарифний пресинг»), у т. ч. і для американських союзників, вже спричинило ускладнення відносин Вашингтона з Канадою, Мексикою, Данією, країнами Латинської

Америци. Доларизація зовнішньої політики викликала аналогічні наслідки у відносинах із міжнародними інституціями (зокрема, США вийшли з Всесвітньої організації охорони здоров'я, ЮНЕСКО та Паризької кліматичної угоди. Припинена участь у Раді ООН з прав людини, запроваджені санкції проти Міжнародного кримінального суду).

По-друге, у рамках комерціалізації зовнішньої політики Вашингтон ліквідував Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Було скасовано 5 200 контрактів соціально-гуманітарної спрямованості в різних регіонах світу. 14 березня Д. Трамп підписав указ про скорочення семи федеральних агенцій, включно з Агентством із глобальних медіа (USAGM). У липні-серпні 2025 р. Президент США скоротив на понад \$13 млрд витрати на програми міжнародної допомоги. Очевидно, що такі кроки обмежують можливості інформаційного та гуманітарного впливу США на світовій арені, що є небезпечним в умовах ескалації глобальної гібридної агресії з боку авторитарних країн.

По-третє, ряд кроків і заяв нового керівництва США де-факто дезавуюють систему базових спільних цінностей колективного Заходу (зокрема, ідеться про обвинувачувану промову віцепрезидента США Джей Ді Венса на адресу європейської демократії на Мюнхенській конференції з безпеки 14-16 лютого 2025 р.). Загалом, американоцентрична бізнес-дипломатія Вашингтона змінює принципи та засади партнерства з країнами-союзниками. Реальними є як небезпека ерозії євроатлантичної політико-ідеологічної єдності та солідарності в рамках НАТО, так і фінансово-економічне протистояння між Вашингтоном і Брюсселем.

По-четверте, провідна світова демократія США запровадила політичний діалог з країною-агресором, нехтуючи попередніми рішеннями та узгодженими позиціями щодо війни в Україні в рамках документів Генеральної Асамблеї ООН, ОБСЄ, ПАРЄ, ЄС, НАТО та інших міжнародних інституцій. США зруйнували політико-дипломатичну ізоляцію путінського режиму, просуваючи на майданчиках Генеральної Асамблеї (ГА) та Ради Безпеки ООН у лютому 2025 р. «нейтральні» резолюції, в яких війна названа «конфліктом», відсутнє засудження російської агресії проти України та не згадується необхідність відновлення територіальної цілісності України тощо. Причому амери-

канська дипломатія діяла спільно з одіозними авторитарними країнами.

Під час президентства Д. Трампа американська зовнішня політика дрейфує у напрямі своєї доларизації (комерціалізації), коли її успіхи оцінюються лише за одним критерієм – наскільки успішною є угода (*deal*), яка укладена США та скільки мільярдів доларів отримали Сполучені Штати. При цьому, часто не враховуються довгострокові стратегічні інтереси США, які не завжди можливо виміряти у мільярдах доларів, ліквідуються інструменти м'якої сили, на кшталт USAID, здійснюється вихід США із гуманітарних організацій, зокрема з ЮНЕСКО.

Політика США щодо Китаю. На сучасному етапі КНР претендує на статус альтернативного США полюсу сили. Китай є другою економікою у світі, валовий внутрішній продукт (ВВП) якого у 2024 р. склав \$18,4 трлн. За різними оцінками, Китай експортує орієнтовно 70% загальносвітового обсягу рідкісноземельних елементів, критично важлива частина яких використовується в США. КНР має стратегічну ядерну зброю, а за рівнем військового бюджету посідає друге місце у світі. Примітно, що за кількістю військових кораблів ВМС Китаю вже перевищують кількість військових суден у ВМС США. КНР активно просуває ідею приєднання Тайваню до континентального Китаю, у т. ч. військовим шляхом.

Разом з тим, США та Китай залежать один від одного в економічній та торговельній сфері. За даними Міністерства фінансів США, станом на квітень 2025 р., Китай тримав державних зобов'язань США (Treasuries) на суму **приблизно \$757 млрд**. Вашингтон та Пекін є одними з найбільших торговельних партнерів у світовій економіці. Загальний обсяг торгівлі товарами між США і Китаєм становив близько \$688 млрд. Разом з тим, торговий дефіцит США по відношенню до Китаю складає **близько \$295 млрд**.

Зважаючи на ці обставини, більшість представників американської еліти розглядає КНР не лише як виклик, а й як потенційну військову загрозу, яку потрібно нейтралізувати. Однак, на сьогодні так і не запропонована модель політичних та економічних відносин США з Китаєм, яка б чітко забезпечувала американські національні інтереси.

На сьогодні зовнішня політика США стосовно Китаю носить дещо хаотичний характер. Після обрання Д. Трампа Президентом США у січні 2025 р. відбулася телефонна розмова між ним та головою КНР Сі Цзіньпіном, на якій було **погоджено рішення** щодо встановлення стратегічних каналів комунікації.

В рамках проголошеного Д. Трампом загального збільшення тарифів, США оголосили про універсальну тарифну базу у 10% на імпорт, в т. ч. на товари з Китаю. Загалом, весь 2025 р. був роком торговельно-тарифної війни між США та Китаєм з періодичними загостреннями. Так, наприклад, після підвищення тарифів, у травні 2025 р. США і Китай домовились про 90-денне припинення ескалації: США знизили свої тарифи на китайські товари до 30%, Китай – на товари із США до ~10%. У серпні 2025 р. це торговельне «перемир'я» було продовжено ще на 90 днів. Однак вже 13 жовтня 2025 р. Д. Трамп оголосив про введення 100% тарифу на китайські товари, що стало черговим етапом загострення торговельної конфронтації. Формальним приводом стало рішення китайського уряду щодо посилення контролю за експортом з КНР рідкісноземельних металів.

Довгоочікувана зустріч 30 жовтня 2025 р. між Д. Трампом та Сі Цзіньпіном, яку заздалегідь назвали історичною, не призвела до стратегічного прориву у відносинах між двома країнами. За її результатами дійсно була знята зайва політико-економічна напруга у двосторонніх відносинах, тимчасово вирішені найбільш гострі питання у сфері торгівлі (контроль за експортом рідкісних земельних металів, закупівля сої, тарифи). Однак, ані закупівля Китаєм російської нафти, ані загалом війна в Україні не були в центрі уваги під час цих переговорів. Китай та США домовилися про наступну зустріч у квітні 2026 р.

США утримуються від жорсткого тиску на Китай. При цьому відомо, що КНР є однією із держав, яка надає негласну, але потужну підтримку росії в її агресивній війні проти України. Намагаючись отримати статус одного з полюсів сили, Китай сприяє посиленню росії як геополітичної протипаги США. До того ж китайські аналітики переконані, що якщо росія переможе у своїй агресивній війні проти України, то це розв'яже Китаю руки для вирішення «тайванського питання» військовим шляхом.

Політична еліта США сприймає Китай, який претендує на статус другого полюсу сили, не лише як виклик, але також як потенційну загрозу. Водночас, тісні економічно-торговельні зв'язки між ними обмежують США у можливості ескалації політичного та економічного конфлікту з КНР. Загалом спостерігається дефіцит стратегічних підходів у політиці США на китайському напрямі.

Політика США на європейському напрямі. Комерціалізація зовнішньої політики США призвела до суттєвих змін у відносинах США з ЄС та всередині НАТО. Нові підходи до відносин з ЄС були проголошені у сумнозвісній **промові** віцепрезидента США Джей Ді Венса на Мюнхенській конференції з безпеки у 2025 р. Виступ віцепрезидента був відображенням ізоляціоністських ідей, представлених базовими виборцями Д. Трампа (MAGA). Фактично Європа була звинувачена у зраді демократичним цінностям. Джей Ді Венс також наголосив, що США більше не будуть захищати європейський континент лише за американський рахунок.

Запровадження підвищених американських торговельних тарифів на початку 2025 р. спричинило з боку ЄС кроки у відповідь, що призвело до економічного конфлікту. В результаті напружених переговорів у липні 2025 р. США та ЄС уклали рамкову торговельну угоду, що встановлює нові правила торгівлі та тарифи. У рамках угоди США запровадили 15-20% мито на більшість європейських товарів, включаючи автомобілі, фармацевтику та напівпровідники. У відповідь Євросоюз скасував мита на американські промислові товари та надав пільговий доступ до ринку для деякої американської сільськогосподарської продукції. Укладена рамкова угода покликана відновити стабільність та передбачуваність у трансатлантичній торгівлі. Водночас, триває співпраця США та ЄС у питаннях безпеки, підтримки України та протидії спільним загрозам, що підтверджується зустрічами представників сторін, зокрема у рамках «Коаліції бажаючих» у жовтні 2025 р.

Загалом, ЄС та США вдалося зберегти партнерство і співпрацю у рамках забезпечення міжнародної безпеки та військово-технічної допомоги нашій країні.

Позиція Вашингтона у мирному переговорному процесі. Зустріч Президента США з російським диктатором на Алясці у

серпні 2025 р. принесла очевидні дивіденди росії. Відбулося: а) послаблення політичної ізоляції рф; б) відкладення американських санкцій щодо росії; в) сприйняття Д. Трампом путінської логіки закінчення війни: мирні переговори без зупинення бойових дій. Однак, після зустрічі в Анкоріджі контакти та консультації між США та росією були тимчасово призупинені. Ситуація змінилася після досягнення мирних домовленостей на Близькому Сході між Ізраїлем та ХАМАСом, що надало змогу Президенту США зосередити свою увагу на російсько-українській війні.

У середині жовтня 2025 р. з'явилася інформація про можливість продажу американських крилатих ракет «Томагавк» Україні. Це викликало занепокоєння в росії та стимулювало путіна до телефонної розмови з Д. Трампом. В результаті Д. Трамп завив про проведення американо-російського саміту миру у Будапешті, а продаж ракет «Томагавк» Україні було знято з порядку денного. Зустріч американського Президента Трампа з В. Зеленським, яка відбулася 17 жовтня, за інформацією ЗМІ, була складною.

Однак, домовленості між Д. Трампом та путіним не були реалізовані. Під час телефонної розмови Держсекретаря США М. Рубіо з міністром закордонних справ росії лавровим, останній наполягав на виконанні у Будапешті вимог рф щодо усунення «першопричин конфлікту» за російським сценарієм.

Зазначені вимоги були неприйнятними як для США, так і для України, а також означали чергову безрезультативну зустріч Трампа з путіним. Американський Президент, який після Аляски наразився на велику хвилю критики не лише від своїх політичних опонентів, а й прихильників, не міг дозволити подібний розвиток подій. Зустріч була формально відкладена (фактично скасована), а переговорний процес в черговий раз був заморожений.

Це стимулювало Вашингтон до посилення економічного тиску на росію. 22 жовтня 2025 р. Управління з контролю за іноземними активами (OFAC) Міністерства фінансів США **заявило** про запровадження додаткових санкцій через відсутність серйозної відданості росії мирному процесу. На цьому тлі, акції «Роснефти» впали на 3%, компанія втратила \$1,56 млрд. Акції «Лукойлу» обвалилися на 7,2%, що завдало збитків на **\$3,66 млрд.**

Це були перші американські санкції проти росії за часів президентства Д. Трампа, тим більше синхронізовані із 19-им санкційним пакетом ЄС. Водночас, зараз зарано оцінювати ефективність цих заходів.

Ініційований США мирний переговорний процес з припинення війни в Україні, що розпочався в лютому 2025р., не приніс позитивних результатів і фактично заморожений.

Росія, імітуючи мирні ініціативи, використовує переговори як димову завісу для нарощування агресії, не збираючись припинити бойові дії та посилюючи терор проти мирного населення України.

Особливості відносин США та України на сучасному етапі. Українській дипломатії доводиться працювати в непростих умовах внаслідок персоніфікованої політики США та специфічних позицій американського Президента. На такому тлі важливим є розвиток інституційних підвалин співпраці України з США, зокрема розвиток механізму закупівлі зброї через НАТО в рамках механізму PURL та робота нового Америко-українського інвестиційного фонду.

Незважаючи на запуск нового механізму PURL, за даними Кільського інституту світової економіки (IfW) військова допомога Україні у липні та серпні 2025 р. скоротилася на 43%, порівняно з першими шістьма місяцями 2025 р. Загалом у 2025 р. до України через PURL було поставлено американської зброї та військової техніки лише на \$2 млрд. На сьогодні за своєю фінансовою потужністю PURL поки що не можна порівняти з обсягами допомоги США за Президента Д. Байдена, коли за три роки (2022-2024 рр.) до України було поставлено (або контрактровано до постачання) зброї приблизно на \$67 млрд.

Своєю чергою, 8 травня 2025 р. Верховна Рада України **ратифікувала** угоду з США щодо співпраці у сфері корисних копалин. Угодою було передбачено створення двостороннього інвестиційного фонду для відбудови і розвитку українських надр (надалі – Фонд). У вересні 2025 р. пройшло перше засідання «Steering Committee» Фонду, що є необхідним кроком до запуску його інвестиційної діяльності. U.S. International Development Finance Corporation (DFC) оголосила про початковий внесок до статутного капіталу Фонду у розмірі \$75 млн.

Своєю чергою, Україна зобов'язалася внести ще \$75 млн, тобто **стартовий капітал Фонду** складе \$150 млн. На початку жовтня 2025 р. під час візиту Прем'єр-міністра Ю. Свириденко до США обговорювалися питання співпраці та діяльності Фонду, запуску його перших проєктів.

Загалом, з одного боку, протягом останнього часу спостерігався активний українсько-американський діалог на різних рівнях. Американська сторона взяла участь у жовтневому засіданні групи «Рамштайн». Сенат США схвалив двопартійний проєкт оборонного бюджету на 2026 р., в якому закладено \$500 млн на ініціативу підтримки України. Також українська сторона просуває ряд масштабних проєктів з США, зокрема у сфері оборони і енергетики. Однак, зміст і атмосфера контактів Києва і Вашингтона мають загалом нестабільний характер внаслідок суперечливої та мало прогнозованої позиції американського лідера, у т. ч. його вичікувальної позиції у переговорному процесі щодо припинення війни в Україні.

Непослідовність та персоніфікованість сучасної зовнішньої політики США стосовно України необхідно компенсувати за рахунок розвитку інституційних підвалин співпраці: ефективному використанню механізму закупівлі зброї PURL та Америко-українського інвестиційного фонду тощо.

IV. СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ І ВАГА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

НАТО в системі світової безпеки. Система міжнародної безпеки на початку XXI ст. переживає фундаментальні трансформації. Після тривалого періоду відносної стабільності, що настав у Європі після завершення Холодної війни, світ знову зіткнувся зі зростанням міждержавної конкуренції, агресивною політикою окремих держав, передусім росії, ескалацією локальних конфліктів, гібридними загрозами та руйнуванням важливих елементів контролю над озброєннями. У цих умовах НАТО зберегла роль **ключової оборонної інституції Заходу**, є центральним актором глобальної системи безпеки, адаптуючись до нових реалій та активно формуючи стратегічне середовище. НАТО виконує дві ключові функції: колективна оборона (це гарантує ст. 5 Вашингтонського договору) та стратегічна стабілізація євроатлантичного простору.

Сьогодні Альянс налічує 32 держави-члени, які сукупно володіють найбільшою концентрацією військової та економічної потужності у світі. На НАТО [припадає понад 55%](#) глобальних оборонних витрат, що забезпечує здатність реагувати на різні типи загроз — від традиційних військових до кібернетичних і космічних.

В сучасній системі геополітичних відносин НАТО є ключовим інститутом безпеки. Цьому сприяють сильний [механізм стримування](#) (ядерні арсенали США, Великої Британії та Франції є основою недоторканності території Альянсу), інтегроване командування (унікальна система взаємосумісності збройних сил забезпечує швидке розгортання військ у разі кризи), гнучкість та адаптивність (НАТО вміє змінювати стратегічні пріоритети: від боротьби з тероризмом у 2000-х — до стримування росії у 2014-2025 рр. і протидії Китаю в широкому сенсі), розвинена мережа партнерств (Альянс співпрацює з [понад 40 країнами](#), включно з Україною, Японією, Австралією, Південною Кореєю, Новою Зеландією та організаціями ООН/ЄС).

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 р. Альянс фактично повернувся до своєї первинної місії — політики стримування і оборони. Основні прояви цієї політики — це посилення східного флангу (створення [додаткових бойових груп](#) у Болгарії, Румунії, Угорщині, Словаччині, Польщі, Литві, Латвії та Естонії; збільшення чисельності військ у країнах Балтії та Польщі); зміна моделі реагування (НАТО Response Force замінено новою 300-тисячною силою високої готовності); масштабні оборонні інвестиції (на саміті НАТО в Гаазі 24-25 червня 2025 р. всі країни домовились досягти витрат у 5% ВВП на оборону, що було майже недосяжним десяток років тому).

Відповідно сучасним викликам, Альянс формує протидію гібридним та кібернетичним загрозам. Зокрема НАТО визнала кіберпростір [п'ятою сферою](#), в якій фактично вже йде справжня війна і бойові операції (на додаток до таких сфер як війна на землі, в повітрі, у воді та в космосі). Для створення умов повноцінних відповідей на такі виклики у НАТО створено СуОС — об'єднане кібернетичне командування, сформовано механізми обміну розвідданими, налагоджено активну взаємодію з приватним сектором у сфері кібербезпеки та штучного інтелекту. Слід відзначити, що гібридні атаки, такі як диверсії

на енергетичну інфраструктуру, підриг підводних кабелів, інформаційні операції, розглядаються як потенційний *casus belli*.

Альянс трансформував політику щодо росії та Китаю. Росія [офіційно визначена](#) «найсерйознішою і найпрямішою загрозою» безпеці, а Китай — «системним конкурентом», здатним впливати на глобальну стабільність через економічне та технологічне розширення.

Глобалізоване НАТО включає партнерства у Індо-Тихоокеанському регіоні, координатацію з G7 і ЄС, роботу з демократичними державами Африки та Близького Сходу, що свідчить про розширення стратегічного горизонту Альянсу. НАТО поступово перетворюється на мережевий центр демократичної колективної безпеки.

Північноатлантичний Альянс постійно трансформується, щоб відповідати сучасним викликам і загрозам. НАТО демонструє військову готовність — проводяться регулярні масштабні навчання Steadfast Defender, Cold Response, Baltops; здійснюється глибока модернізація систем ПРО/ППО, враховуючи український досвід; інтегровано нові країни — Фінляндія та Швеція; відбувається нарощування арсеналів озброєння та логістики на східному фланзі.

Приділяється увага енергетичній та критичній інфраструктурі євроатлантичного регіону, створено [NATO Critical Undersea Infrastructure Coordination Cell](#), що відповідає за захист підводних газопроводів і кабелів — ключової вразливості Європи. Важливими є інновації та нові технології. [NATO DIANA](#) (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic) і фонд інновацій НАТО об'єднують уряди й стартапи для розвитку штучного інтелекту, квантових технологій, автономних систем, біотехнологій, захисту від безпілотних платформ. Це формує технологічний щит Альянсу у довгостроковій перспективі.

Порядок денний Альянсу: виклики та загрози. Попри суттєве посилення оборонної політики, НАТО у сучасній безпековій ситуації стикається з низкою системних викликів, що ускладнюють ефективність його реагування на загрози, насамперед з боку російської федерації. Очевидним є [запізнілість реакції](#) на агресію росії. Одним із найбільш критичних викликів стала хронічна повільність політичних та військових рішень, що

проявилася протягом останніх років. 2008 р. – війна в Грузії: НАТО обмежилось політичними заявами, не запропонувавши системних механізмів стримування. 2014 р. – окупація Криму та Донбасу: відповідь Альянсу носила переважно політичний характер. Реальне **нарощування сил** відбулося лише у 2016–2017 рр. 2022 р. – повномасштабне вторгнення: попри попередження розвідок США та Британії, значна частина Європи зберігала «обережний» підхід. Ці приклади свідчать про стратегічну інерцію, коли Альянс часто реагує на кризи постфактум, а не випереджаючи загрози.

У реальних ситуаціях проявляється негативна сторона внутрішньополітичних обмежень і консенсусної моделі ухвалення рішень. Як згадувалося вище, одним із найбільших структурних викликів Альянсу є правило одностайності, яке робить НАТО залежним від внутрішньополітичних інтересів окремих держав-членів. Найгостріший приклад – позиція Угорщини, яка неодноразово блокувала засідання Комісії Україна – НАТО, оборонні програми та рішення щодо пакетів допомоги Україні та спільних заяв щодо дій кремля. У 2023–2024 рр. Будапешт також затримував фінансові рішення ЄС щодо України, що впливало на загальноєвропейську безпеку. Очевидно, що сучасні кризи вимагають переходу від консенсусу до кваліфікованої більшості, моделей типу «коаліцій рішучих», спеціальних механізмів швидкого реагування на загрози. Реформа механізму ухвалення рішень стає стратегічним питанням майбутнього Альянсу.

Також слід відзначити різний рівень сприйняття загроз серед членів Альянсу. Східний і північний фланги НАТО (Польща, Балтія, Скандинавія) бачать росію як екзистенційну загрозу. Країни західної та південної частин оперативного простору НАТО частіше концентруються на міграційних потоках, тероризмі та нестабільності Близького Сходу. Це створює стратегічний розрив у підходах до стримування росії.

Окремим викликом є обмеженість оборонно-промислового потенціалу Європи. Європейська оборонна промисловість роками **перебувала у стагнації**: низькі потужності виробництва боєприпасів, повільні ланцюги постачання, застарілі процедури закупівель, залежність від США у ППО, авіації та високоточній зброї. Це створює ризик нестачі боєприпасів у разі масштабних викликів.

Своєю чергою, впливають на Єдність НАТО **інформаційні та політичні операції** росії, що включають дезінформацію, фінансування крайніх правих та лівих партій у Європі, енергетичний шантаж та втручання у вибори тощо.

Одним із ключових чинників невизначеності є важкопрогнозована політика США, що залишаються головним гарантом безпеки. Внутрішньополітичні коливання у Вашингтоні та ізоляціоністські тенденції створюють ризики для стабільності трансатлантичних зобов'язань. Це породжує сумніви серед союзників щодо довгострокової надійності американських гарантій безпеки.

Партнерство Україна-НАТО. Відносини України та НАТО пройшли еволюцію від партнерства до фактичної інтеграції. Від 1990-х рр. Україна пережила кілька етапів взаємодії з Альянсом, але після 2014 р. і особливо після 2022 р. відбувається реальна інтеграція. Здійснюється **перехід на стандарти НАТО** (запроваджено до 300 нормативних документів), проводяться спільні маневри та навчання українських військових, створено Раду Україна-НАТО в 2023 р. на саміті НАТО у Вільнюсі, пріоритетним є процес набуття сумісності озброєння та підготовка військових.

Визначальною є підтримка України в умовах війни. НАТО не є стороною конфлікту, але ініціювала найбільший в історії пакет допомоги для країни-партнера, багаторічну програму тренувань, створення логістичних хабів, багаторічний фінансовий фонд для оборони та відновлення (до \$60 млрд у перспективі). Україна розглядається як критично важливий елемент європейської стабільності.

Щодо українського членства в Альянсі, то попри відсутність чітких часових рамок, загальний консенсус полягає в тому, що Україна стане членом НАТО після завершення війни або досягнення прийнятних політичних умов. Інтеграція України вже відбувається де-факто – у військових, технологічних і політичних форматах, а перехід ЗСУ на західну техніку створює безпрецедентний рівень сумісності.

У співпраці України з НАТО варто відзначити вплив Альянсу на міжнародні позиції України. Реально всі сторони і учасники міжнародної політики відзначають посилення міжнародної суб'єктності Києва. Поглиблення

партнерства з НАТО **зміцнює міжнародний імідж України**, робить нашу державу частиною архітектури євроатлантичної безпеки, забезпечує підтримку в міжнародних організаціях. НАТО як інституція сприяє укладанню двосторонніх безпекових угод із державами-членами.

Слід відзначити зростання оборонного потенціалу України, адже Київ отримав сучасну зброю (ППО, далекобійні високоточні ракети, БПЛА, артилерію, танки, F-16), технологічну модернізацію оборонної промисловості, можливості для тренування десятків тисяч військових на базах НАТО. Це вже підвищило рівень нашої обороноздатності до історичного максимуму. Київ інтегрується у європейські та глобальні ланцюги безпеки. Україна поступово **стає постачальником безпеки**, а не лише її споживачем. Наша країна вже є ключовою державою східного флангу в майбутній системі оборони Європи та фактором стримування російської агресії для всього європейського регіону. Українська перемога у війні – це також перемога євроатлантичної моделі безпеки.

У 2025 р. для систематизації та координації військової допомоги Україні запроваджено згаданий вище колективний механізм НАТО – PURL (Prioritised Ukraine Requirements List – «Пріоритетний перелік потреб України»). Це список першочергових потреб Збройних Сил України, який формують у тісній співпраці між Києвом і штабом НАТО у Вісбадені, Німеччина). Для Києва це інструмент, який вперше надав стандартизовану форму та регулярність зовнішній військовій допомозі, яка стала частиною офіційних бюджетних зобов'язань НАТО. Фактично, це «місток» до повної інтеграції в оборонне планування Альянсу.

Співпраця України з НАТО має двоякий характер. Київ отримує безпрецедентний рівень практичної підтримки – від систем ППО до мільярдних фінансових пакетів, натомість політична перспектива членства лишається розмитою. Для України це означає необхідність доводити свою спроможність бути не лише реципієнтом допомоги, а й активним учасником та донором колективної безпеки.

V. РЕЗЮМЕ

Зовнішня політика має адаптуватися до нових геополітичних реалій і кризових явищ, шукати відповіді на наявні та ймовірні виклики і загрози. Це обумовлює важливість аналізу і прогнозу зовнішніх тенденцій, розробки комплексу превентивних контрзаходів на різних напрямках. З огляду на це, виглядає доцільним запровадження наступних кроків і заходів на деяких пріоритетних напрямках.

Європейський напрям. З огляду на результати щорічного звіту ЄС з розширення (листопад 2025 р.) доцільно зробити наступні кроки на євроінтеграційному напрямі. *Перше.* Зосередити пріоритетні зусилля на запровадженні реформ, передбачених у кластері «основи» – демократизація, верховенство права, ефективне державне управління та антикорупція тощо. Зокрема, ідеться про: здійснення ефективного розслідування і ухвалення відповідних судових рішень щодо резонансних корупційних справ, унеможливлення тиску на антикорупційні органи (НАБУ, САП); забезпечення ефективної участі незалежних експертів у процедурах призначення в органи правосуддя (Вища кваліфікаційна комісія суддів); вдосконалення відбору суддів Верховного суду; заповнення вакансій у Конституційному суді; запровадження процедур конкурентного відбору на посади в системі прокуратури тощо.

Друге. Забезпечити спрощений пріоритетний режим ухвалення у Верховній Раді низки законопроектів, розроблених у т. ч. в рамках програми Ukraine Facility, зокрема: відновлення конкурсів для державної служби, оптимізація законодавства про місцеві державні адміністрації та про декларації доброчесності суддів, законодавче унормування виконання критеріїв Європейської платіжної ради (SEPA) тощо. *Третє.* Ухвалити до кінця року Національну програму адаптації національного законодавства до актів права (acquis) ЄС, яка має стати базовим дороговказом реформ. *Четверте.* Ініціювати спільно з європейськими країнами-партнерами в грудні 2025 р. або на початку 2026 р. запровадження неформальних (технічних)

вступних переговорів без офіційного відкриття кластера.

Партнерство Україна-США. Говорячи про короткострокові перспективи відносин Києва та Вашингтона (за президентства Д. Трампа), є підстави прогнозувати, що вони набудуть формату обмеженого стратегічного партнерства. Америко-українські відносини матимуть достатньо мінливий, нестабільний та переважно комерційний характер. В цьому контексті важливими завданнями української дипломатії на американському напрямі є наступні.

Перше. Забезпечення прагматичного діалогу з американським Президентом з урахуванням його психологічних особливостей та інтересів. Важливою складовою є розширення комунікацій з адміністрацією Білого дому на різних рівнях, донесення до оточення Д. Трампа об'єктивної інформації, позицій Києва щодо забезпечення стабільного, справедливого миру для України.

Друге. Просування у відносинах з США спільних з європейськими партнерами підходів, єдиної консолідованої європейської позиції щодо забезпечення справедливих умов для завершення війни і забезпечення Україні надійних та дієвих гарантій безпеки.

Третє. Забезпечення, з одного боку, стабільного постачання американської зброї та техніки за рахунок коштів європейських партнерів (ініціатива PURL), розширення цих поставок за кількісними показниками і якісними характеристиками. З іншого боку – створення умов для отримання американської зброї з оплатою за українські кошти і зняття обмежень щодо її застосування по території країни-агресора.

Четверте. Залучення американських інвестицій у передові оборонні підприємства України, доступ до новітніх американських технологій та запасів необхідних елементів для виробництва сучасної зброї. Своєю чергою, американська сторона матиме доступ до українських «стартапів» та можливість їх тестування на полі бою.

П'яте. Сприяння розвитку економічного співробітництва у рамках Угоди про створення Америко-українського інвестиційного фонду. Діяльність цього Фонду зможе використовуватися як для спільних інвестицій, так і в якості механізму розрахунків за постачання сучасної американської зброї.

Євроатлантичний напрям. НАТО сьогодні є центральним інститутом світової системи безпеки. Україна стала одним із ключових партнерів Альянсу, фактично інтегрованим у значну частину військових та політичних процесів НАТО. Підтримка України визначає стратегічну стійкість Європи, а її майбутнє членство – логічне завершення еволюції від партнерства до союзнництва. НАТО істотно підсилює міжнародні позиції України, формуючи її як важливий елемент євроатлантичної безпеки та надійного партнера демократичного світу.

Для зміцнення партнерства України з НАТО варто зосередитись на наступних напрямках.

Поглиблювати військову інтеграцію та розширювати участь України в оперативному плануванні НАТО. Ідеться про включення українських офіцерів до штабних структур Альянсу, участь у розробці регіональних планів оборони та створення спільних центрів командування, що забезпечить більш високий рівень сумісності сил.

Впровадити довгострокову програму модернізації сектору безпеки України під стандарти НАТО. Така програма може включати спільні навчання, трансформацію управління військами, розвиток оборонних технологій, кіберзахист, а також розширення можливостей взаємодії між оборонною промисловістю України та країнами-членами Альянсу.

Задіяти тривалі інструменти фінансової та матеріально-технічної підтримки України. Зокрема ідеться про трасовий фонд або механізм у межах Ради Україна-НАТО, який гарантуватиме стабільність озброєння, боєприпасів, ППО та логістики незалежно від політичних циклів окремих країн-членів.